

CÜMLE TÜRLERİ

1. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER:

a) İsim (ad) Cümlesi:

Yüklemi isim olan cümlelerdir.

* Sanat, hayatı yeniden yorumlama biçimidir.

yüklem

* Birey, bir toplumu oluşturan ve toplumun üyesi olan bilinç sahibi tek insandır.

yüklem

Not: Bazı isim cümlelerinde ekfiil düşebilir.

*Hava çok sıcak. (tır)

*Bu yıl giysiler pahalı. (imiş)

b) Fiil (Eylem) Cümlesi :

Yüklemi çekimli bir fiilden kurulu cümlelere fiil cümlesi denir. Fiil cümlelerinde yüklem haber ya da dilek kiplerinden biriyle çekimlenir. Fiil cümleleri de ek eylem olabilir.

*Ortalık henüz aydınlandı. (Görülen geçmiş zamanla çekimlenmiş)

Oldukça yorgun görünüyordu. (Görülen geçmiş zamanla çekimlenmiş)

* **Not :** Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler isim cümlesidir.

*Amacım tıp fakültesine yerleşmekti. (isim cümlesi)

2. ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER:

a) Olumlu Cümle :

Yüklemin bildirdiği yargının gerçekleştiğini ya da gerçekleşebileceğini belirten cümleler olumludur. Dilimizdeki isim ve fiil soylu **sözcüklerin** hepsi olumludur. Bunlar bazı eklerle ya da sözcüklerle olumsuz biçime sokulur.

*O yıllar çok güzeldi. (olumlu isim c)

*Burada seni bekledim. (olumlu fiil cümlesi)

b) Olumsuz Cümle:

Yüklemin bildirdiği yargının gerçekleşmediğini anlatan cümleler olumsuzdur. Olumlu isim cümlesi yok, değil, ya da sız ekiyle, fiiller ise –me, -ma olumsuzluk ekiyle olumsuz yapılır.

*Seni soran bendim. (olumlu isim cümlesi)

*Seni soran ben değildim. (olumsuz isim cümlesi)

*Kapıda birkaç kişi vardı. (olumlu isim cümlesi)

*Kapıda hiç kimse yoktu. (olumsuz isim cümlesi)

*Dün kursa gelmiş. (olumlu fiil cümlesi)

*Dün kursa gelmemiş. (olumsuz fiil cümlesi)

Not: Bir cümlenin yüklemde olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük yoksa cümle biçimce olumludur. Bir cümlenin yüklemde olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük varsa cümle biçimce olumsuzdur.

* Bugün size geliyoruz. (Biçiminde ve anlamca olumlu)

* Bugün size gelmiyoruz. (Biçiminde ve anlamca olumsuz)

Not2: Biçimde olumlu her cümle, anlamca olumlu olmayabilir.

* Şimdi bu işi yapabilirsen yap (yapamazsın) (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz cümle)

*Gel de bu işin içinden çık (Çıkamazsın) (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz)

* Ne aradı ne sordu. (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz)

Not3: Bir cümlede olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük tekse, o cümle biçimce de anlamca da olumsuzdur. Bir cümlede olumsuzluk bildirerek ya da sözcük iki tane ise o cümle biçimce olumsuz, anlamca olumludur.

*Hala benden özür dilemiş değil. (dilememiş) (Biçimce ve anlamca olumsuz cümle)

*Bu şekilde davranmayın. (Biçimce ve anlamca olumsuz cümle)

*Onu sevmiyordum değilim. (seviyorum) (Biçimce olumsuz, anlamca olumlu)

c) Soru Cümlesi :

Bir duygu veya düşünceyi soru yoluyla açıklayan cümlelere soru cümlesi denir. Dilimizde soru anlamı soru sıfatıyla, soru zamiriyle, soru zarfıyla veya soru edatıyla sağlanabilir.

*Biraz önce beni arayan sen miydin? (soru anlamı soru edatıyla sağlanmış.)

*Bize ne zaman geleceksin?(soru anlamı soru zarfıyla sağlanmış)

*Hangi bankada çalışıyorsun? (soru anlamı soru sıfatıyla sağlanmış)

Soru cümleleri **gerçek ve sözde soru cümlesi** olmak üzere iki grupta incelenebilir. Gerçek soru cümleleri mutlaka cevap gerektirirken sözde soru cümleleri gerektirmez.

*Derse neden gelmedin? (Gerçek soru cümlesi)

*Bizi anlıyor musunuz?(Gerçek soru cümlesi)

*Beni soran kim? (Gerçek soru cümlesi)

*Hiç üzülmez olur muyum? (sözde soru cümlesi)

*Bunu ben mi söylemişim? (sözde soru cümlesi)

*Şu tabağı bana verir misin? (sözde soru cümlesi)

d)Ünlem cümlesi :

Özlem, sevinç, heyecan, korku, üzüntü, onaylama... gibi değişik duygular anlatan cümlelere denir.

*Eyvah, ne yer ne yar kaldı!

*Neydi o güzellik öyle!

e)Emir (Buyruk) Cümlesi:

Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş cümlelere emir cümlesi denir.

* Buraya gel.

*Derse zamanında giriniz

Not : Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş cümlelerden bazıları emir anlamını yitirerek rica, hatırlatma, dilek ...anlamları taşıyabilir.

*Allah nazardan korusun *Hatamızı hoşgörün *Sen ona bakma

3. ÖGELERİNİN DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

a)Kurallı Cümle :

Yüklemi sonda bulunan cümlelere kurallı (düz) cümle denir.

*Zeka, geçmiş yaşantı ve deneyimlerden yaralanma yeteneğidir.

yüklem

*Seni gördüğüme çok sevindim.

yüklem

b) Kuralsız (Devrik) Cümle :

Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere denir. Bu tür cümleler anlatım bakımından bozuk değildir.

*Ne diyeceksin bu olanlarla ilgili?

*Düşündüm yine umutsuzca seni.

yüklem

c)Eksiltili Cümle :

Yüklemi söylenmemiş cümlelere denir.

*Önce sahilde yürüyüş sonra güzel bir kahvaltı...(yaptık)

*Kısa bir sessizlik (oluyor) sonra müzik başlıyor.

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

Cümleler yapılarına göre dörde ayrılır.

A)Basit cümle

B)Birleşik cümle

C)Sıralı cümle

D)Bağlı cümle

A) BASİT CÜMLE:

Tek yüklemi bulunan tek yargı bildiren cümlelerdir.

*Kasaba, şiddetli fırtınanın etkisiyle zor günler yaşıyor.

*Onunla bir daha görüşmeyeceğim.

*Halit Ziya Uşaklıgil, edebiyatımızda realizmin en önemli temsilcisidir.

B) BİRLEŞİK CÜMLE:

Birleşik cümleler üç grupta incelenir.

1) Girişik Birleşik Cümle:

İçinde fiilimsi bulunan cümlelere denir. Fiilimsinin yer aldığı bölüme yan cümle asıl yüklem bulduğu bölüme de temel cümle denir. Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümle var demektir.

*Hava karamadan\ yola çıkmalıyız. (Yan cümlecik Temel cümle zarf tümleci.)

Yan c. Temel c.

* Adam olacak çocuk\ bu yaşta beli olur. (Yan cümlecik temel cümle öznesidir.)

Yan c. Temel c.

2) İç içe Birleşik Cümle (Kaynaşık Cümle):

Bir cümle başka bir cümle içinde yer alır ve onun bir ögesi olursa buna iç içe birleşik cümle denir.

*Seni bekleyeceğim, dedi. (iç cümle temel cümle nesnesi)

iç cümle Temel c.

*Ben büyüdüm, diyordu. (iç cümle temel cümle nesnesi durumdadır)

i.c Temel .

3) Koşullu Birleşik Cümle:

Yan cümlecik -se, mi ile kurulan ve temel cümle gerçeğe gerçeğe geçmesini koşula (şarta) bağlayan cümledir.

*Ararsa söylerim.

*Çalışmadın mı başarılı olamazsın.

*Sen gidersen yaşayamazsın.

C) SIRALI CÜMLE:

İçinde birden yargı bulunan cümlelere denir. Sıralı ikiye ayrılır:

1) Bağımlı Sıralı Cümle

Ögelerinden en az biri ortak olan sıralı cümlelerdir.

* Yaşlı adam buraya kadar geldi, sizi sordu. (özne ortak)

*Bizi aramış ama bulamamış (özne ve nesne ortak)

*Onu bana beni ona şikayet ediyor. (yüklem ortak)

2) Bağımsız Sıralı Cümle :

Öğelerinden hiçbiri ortak olmayan cümlelerdir.

*Evden sessizce çıktık, sokakta kimsecikler yoktu.

*Yağmur dinmişti, yollar çamurdan görünmüyordu.

D) BAĞLI CÜMLE

Birden fazla yargının bağlaçlarla bağlandığı cümlelerdir.

*Sana çok kırlmış çünkü onu aramamışsın.

*Şimdi git fakat erken dön.

*Dün bütün gün bekledim ama bir haber çıkmadı.

Çıkmış sorular

2012 KPSS LİSANS

(I) Her sanatçının bir dünyası vardır. (II) Bu dünya kendine özgüdür; çeşitli olaylarla, görüntülerle, gözlemlerle ve yaşantılarla örülmüştür. (III) Bunlar, onun duygu ve düş dünyasında işlenerek çeşitli ürünlere dönüşür. (IV) Yani, sanatçının dünyasından süzülenler, sanat yapıtı biçiminde insanlığın karşısına çıkar. (V) Söz gelimi edebiyatta şiir, öykü, roman gibi biçimlerde okurla buluşur.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

A)I'inci, ad cümlesidir.

B)II'nci, sıralı cümledir.

C)III'üncü, biçimce ve anlamca olumludur.

D)IV'üncü, bileşik yapılıdır.

E)V'inci, ara söz içermektedir.

CEVAP:E

2009 KPSS LİSANS

(I) Dönüp dolaşıp yine o parka geldi. (II) Küçük bir parktı burası. (III) Yeni yapılmıştı. (IV) Birkaç yıllıktı henüz. (V) Güzel ve sağlamdı kanepeleri daha. (VI) Her akşamüstü bunlara insanlar oturup seyrediyorlardı çevreyi. (VII) Ama şimdi bomboş bunların hepsi.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangileri devrik cümle değildir?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve IV.
D) IV. ve V. E) VI. ve VII.

CEVAP: B

2008 KPSS ORTAÖĞRETİM

Aşağıdakilerden hangisi biçimce olumlu, anlamca olumsuz bir cümledir?

- A) Zayıflamak için ne spor yapıyor ne de yediklerine dikkat ediyor.
B) Ya bizimle gelirsin ya da evde yalnız oturursun.
C) Uzun zamandır kimseyi arayıp sormuyor.
D) Ne yazık ki ona artık hiç kimse güvenmiyor.
E) Niçin böyle söyledi hâlâ anlamış değilim.

CEVAP:A

2008 KPSS ORTAÖĞRETİM

Aşağıdakilerden hangisi yanıt vermeyi gerektiren bir soru değildir?

- A) Yarın onunla beraber mi geleceksin?
B) Hangi meyve daha çok C vitamini içeriyor?
C) Müzik çalışmaların devam ediyor mu?
D) Bu kadar çaba göstermenin sebebi ne?

E) Nerede o güzelim çocukluk günlerim?

CEVAP: E

Örnek sorular

Aşağıdakilerden hangisi nesnesi ortak sıralı bir cümledir?

- A) Önce yağmur yağdı, sonra güneş açtı.
- B) Gazeteyi önce o okudu, sonra bana verdi.
- C) Dün buraya geldim, yarın buradan ayrılıyorum.
- D) Önce okulunu bitirdi, sonra da askere gitti.
- E) Biraz önce, buradan giden arkadaştan söz ediyorduk.

Cevap: B

Aşağıdakilerin hangisinde yan cümlecik zarf tümleci görevindedir?

- A) Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına da yapma.
- B) Zayıf ve soluk yanaklarından süzülen yaşları elinin tersiyle sildi.
- C) Çevre kirliliğine karşı alınan önlemler yeterli değil.
- D) Şiddet içeren programların yayın saatini değiştirmek gerekir.
- E) Kırıcı davranmaya devam edersen yalnız kalacaksın

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi "bileşik" cümleye örnek olamaz?

- A) Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.
- B) Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
- C) Dost ile ye, iç, alışveriş etme.
- D) Körle yatan şaşı kalkar.
- E) Dereyi görmeden paçaları sıvama.

Cevap: C